

Tanszéki hagyományok és változó világok

Néprajz és kulturális antropológia szakos hallgatók második hallgatói konferenciája

ZALATNAY KLÁRA LUJZA

hallgató, kulturális örökség tanulmányok mesterszak, ELTE (Budapest)

Másodjára került megrendezésre a *Tanszéki hagyományok és változó világok* hallgatói konferencia, 2024. április 18. és 20. között, a 2022-ben Szegeden tartott első alkalom folytatásaként. Az esemény szervezője az ELTE BTK Néprajzi Intézete és a Kultúra- és Társadalomkutató Hallgatókért Egyesület volt, szervezőbizottsága Eitler Ágnes és Vámos Gabriella, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének egyetemi tanársegédei. A szakmai rendezvény keretei között különböző felsőoktatási intézmények néprajz és kulturális antropológia szakos hallgatói mutatták be kutatási eredményeiket.

A programot Bárh Dániel, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének igazgatója nyitotta meg. Kiemelte, hogy a 2024-es év az intézet létrejöttének, illetve Györffy István professzori ki-nevezésének 90. évfordulója, így épp megfelelő alkalom, hogy a BA és MA szakos hallgatók és doktoranduszok előadásain keresztül rátekintsünk a tudományterület jelenlegi palettájára. Smid Mária Bernadett, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének egyetemi adjunktusa keynote előadásában saját, 17. századi katalóniai boszorkánypereket kutató munkájának alakulási ívén keresztül szemlélítette a folklorista megközelítésének lehetséges változásait.

A konferencia első napjának *Vallás, hiedelem, kultusz* című nyitószekcióját Hesz Ágnes, a PTE BTK Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszékének docense vezette. Elsőként Szathmáry Dóra (ELTE BTK) adott elő Homoródalmás jóslásra vonatkozó 21. századi szokásaival és megítélésével kapcsolatban, Gagy József helyi gyűjtései nyomán készített interjúi és terepmunkája alapján. Következőként Fábán Gergely Márk (ELTE TáTK) mutatta be az afro-brazil umbanda vallás gyakorlóinak egy budapesti pincében kialakított templomában tett látogatásai során szerzett tapasztalatait, illetve a vallás szentként tisztelt entitásait és megszállottsági rítusait. Áldozó Borbála és Káldi Anna (ELTE TáTK) az UTAK Program keretei közt végzett nepáli kutatásuk eredményeit ismertették. Ennek során Katmandu-völgyben készült Buddha szobrok egy nógrádi falu buddhista közösségéig vezető útját követték végig.¹ Meryem Madili (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) a Gnawa szubszaharai országokból származó, rabszolgaként Marokkóba került csoportot és az általuk játszott spirituális zenei műfajnak tulajdonított gyógyító hatásokat mutatta be előadásában. Horváth István (SZTE BTK) a folkhorror filmes műfaj népi hiedelmek beépítésére vonatkozó módszereit és a magyar folklórról való tájékozódás népszerűsítésére tett lehetséges hatásait taglalta.

A *Tánc a helyi és a nemzeti műveltségben* című szekció elnöke Varga Sándor, a SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékének adjunktusa volt. Klima Döniz (SZTE

BTK) a vajdasági Gombos leánytáncainak kutatástörténetét ismertette a terepen, illetve archívumokban végzett kutatása alapján, különös tekintettel a tüsköm és csiraj táncokra. Maruzsenszki Andor (SZTE BTK) a Martin György által rögzített, I. világháború idején katonaként szolgáló férfiak által táncolt mérai katonamars, avagy katonapalotás forrásait mutatta be. Kiss Zente Áron (ELTE BTK) a csárdás magyar nemzeti táncá alakulásának folyamatát, továbbá a nemzeti identitás formálásában betöltött szerepét a *Vasárnapi Ujság* című hetilap 1854 és 1921 közötti cikkeinek elemzésén keresztül ismertette. Ábrahám Nóra (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) Szentpál Olga hagyatékát tárta fel és vizsgálta táncelméleti munkáit, melyet az 1940-es évek tánc kutatásának társadalomtörténeti kontextusában értelmezett. Keresztény Csenge (SZTE Történelemtudományi Doktori Iskola) előadásában a 20. századi folklórgyűjtésekre vonatkozó néptáncutatói forráskritika lehetőségeire hívta fel a figyelmet két, a korszakból származó gyűjtés példáján keresztül.

A *Hagyományalkotás és hagyományalkotók* szekció moderálását Szabó Henriett, a DE BTK Néprajzi Tanszékének adjunktusa végezte. Kormányos Katona Gyöngyi (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) a délszláv háborúkat követő nemzeti öntudatépítés lokális és regionális ünnepekben való megnyilvánulását vizsgálta a vajdasági Szaján és Torda településein. Vancsa Boglárka Eszter (ELTE BTK) egy survival hagyománynak, a nagyszombati körmenetet követő karbidágyúzás szokásának identitásképző erejét és alakulástörténetét kutatta a Vas megyei Felsőszőlőnk vend lakossága körében. Isabela Botezatu (SZTE Történelemtudományi Doktori Iskola) a romániai Bákó megyében található moldvai csángó Somoskán élő és működő Benke Paulina táncos–koreográfus lokális örökség megőrzésében és továbbadásában tapasztalható szerepéről beszélt. Vékony Evelin (SZTE BTK) a népi kultúra és néphagyomány oktatásban való felhasználását a Szeged környékén szerveződő Szeri Búzaszem Iskola és annak már működő mintája, a Gödi Búzaszem Iskola esetén keresztül ismertette.

A *Mesterek, tárgyak, tudások* szekció elnöke Mohay Tamás, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének egyetemi tanára volt. Porkoláb Benedek (DE BTK) a hortobágyi pásztorok bőrtárgykészítési szokásait, azok változásait prezentálta, nemcsak néprajzi, hanem bőrrrel foglalkozó szakemberként gyakorlati nézőpontból is. Nagy Gábor (SZTE Történelemtudományi Doktori Iskola) egy szentesi háromgenerációs magyarszabó-dinasztia, a Jordánok utolsó képviselőjéről, Jordán Zsigmondról adott elő. Előadásában taglalta a „juhászöltöny” identitásképező szerepét, és az elkészítésében jelentőssé váló magyarszabó tevékenységét. Kardos Lúcia (ELTE BTK) a Néprajzi Múzeum kerámiagyűjteményében végzett kutatásáról beszélt, melynek során a hevesi, tiszafüredi, mezőtúri és mezőcsáti kerámiák madárábrázolásait az azokat készítő mesterek szerint vizsgálta és rendszerezte. Papp Jázmin Karina (SZTE BTK) a viselethez való viszonyulást vizsgálta a Tolna megyei Decsen. Felrajzolta annak többféle funkcióját, a családi genealógiai tudás hordozásától kezdve a helyi néptáncsoport fellépőruhájaként való használatáig, illetve az ezekben tapasztalható változásokat és az átörökítés mikéntjét. Imre-Horváth András (ELTE BTK) Árvai Sándor juhász énekrepertoár elemeinek variálódását vizsgálta azok szövegeinek elemzésével, valamint félig strukturált interjúk segítségével.

A *Generációk emlékei, közösségi normák* szekciót Ilyefalvi Emese, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének adjunktusa vezette. Pálfi Sára (PTE BTK) az 1940-es évek áttelepítéseinek egy példáját mutatta be előadásában, saját felmenőinek Bucsáról Diósberénybe, egy sváb családhoz történő átköltöztetésének történetén keresztül. Szabó Cintia (ELTE TáTK) a holokauszt emlékeztetőinek különbségeit vizsgálta három generáció felfejtési és elhallgatási mintáiban Hajdúdorogon. Tóth Gábor (ELTE Történelemtudományi Doktori Iskola) a szocializmus idején Polgárban működő Lenin-tanyán őrizetüket tölthető családok életmódjának 1950 és 1953 közti változásaival foglalkozó kutatásának részleteit ismer-

tette. Szathmári Dorottya Panna (ELTE TáTK) az erdélyi Maros megyében, hat gábor cigány családnál végzett terepmunkája eredményeiről számolt be, mely során a közösség nőtagjainak életútját és stratégiáit elemezte. Erős Eszter (PTE BTK) egy online közösségi fotóalbum értékmegőrzésben és kommunikációban betöltött szerepét vizsgálta a tolnai megyei Grábóc példáján.

A második nap *Tér-változatok vidéken* című kezdő szekcióját Bali János, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének docense koordinálta. Kutasi Imre (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) öreg hajdúvárosok lakóházainak és gazdasági épületeinek egymással való térbeli viszonyát vizsgálta a 17–20. századi Hajdúnánás átalakulásán keresztül. Vadász Márton (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) Varga Gyulának az 1960-as években induló népi építészeti felmérései óta történt változásokat vizsgálta örökségvédelmi megközelítésben Szentpéterszeg és Gáborján települések példáján. Barna Anita (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) Hajdúnánás 1950-es években induló kockaház-építési hullámmal párhuzamosan zajló mentalitás-változásokat vázolt fel előadásában. Tompa-Horváth Iringó (PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola Néprajz) az osztrák-magyar határon húzódó Vas-hegy három településének szőlőtermesztését és szőlőhegyi térhasználatát mint az államhatalom kijátszását illető stratégiáit kutatta a vasfüggöny fennállásának időszakában. Kiss Rebeka Márta (MATE Budai Campus Kertészettudományi Intézet) kutatásában Kóspallag lakosainak gyümölcsstermesztési és erdőgazdálkodási szokásait és koncepcióit a 20. század második felétől napjainkig terjedő időszakban mutatta be. Jánosi Kincső Mária (ELTE BTK) Erasmus+ ösztöndíja során végzett terepmunkája három, egy magyar és két német közösség fenntarthatósági törekvéseit, lakhatási körülményeit és generációs eltéréseit érintette.

A konferencia során Lajos Veronika, az ME BTK Kulturális és Vizuális Antropológiai Tanszékének docense és Kohut-Ferki Julianna (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) szervezésében egy részvételiséggel és kutatásjoggal kapcsolatos workshop zajlott le. A program során egyéni szinten, pár fős csoportokban, majd a résztvevők mindegyikének bevonásával kerültek kibontásra a kutató és kutatott csoport egymással való viszonyát illető elképzelések. A csoportmunka folyamán felfejtett, kutatói felelősséghez kapcsolódó koncepcióikat az azt követő beszélgetésen vitatták meg a jelenlévők.

Az *intézmény, munkahely és az otthon antropológiája* szekció elnöke Molnár Ágnes, az MT BTK Kulturális és Vizuális Antropológiai Tanszékének adjunktusa és Balogh Pál Géza, a PTE BTK Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszékének egyetemi tanársegédje volt. Maram Alshawabkeh (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) multikulturális szervezetek vezetői attitűdjének az alkalmazottak teljesítményére gyakorolt hatását vizsgálta az etikus vezetés gazdasági stratégiája kapcsán. Markó Eszter (PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola) az önkényes lakásfoglalás pécsi példáit a jelenség társadalmi, gazdasági és jogi hátterére való tekintettel, terepmunkája alapján vázolta. Vermes Ráhel (ELTE TáTK) a kapudrog fogalmát egy 17–23 éves fiatalokból álló budapesti szerhasználó közösség definíciói és viszonyulása alapján ismertette előadásában. Váradi Júlia (PTE BTK) pécsi nemzetközi hallgatók külföldi tanulmányainak motivációját, helyi közösségekkel és egymással való kapcsolatát terepmunkája alapján mutatta be. Bartók Zoltán (PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola) a pécsi Cerberus kutyamenhely dolgozóinak gondozói hozzáállását és a menhelyen tartott állatokkal való kapcsolatát szemlélte.

A délutáni *Kultúraolvasatok és csoportrepresentációk* szekció vezetője Komáromi Tünde, a KRE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékének docense volt. Nyúl Sámuel (Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar) a 20. század elején megjelent bácskai sajtóorgánumok baptistákkal kapcsolatos narratíváit és az egyház gyülekezeite által kiadott lapokban megjelenő reprezentációt elemezte. Sinkovics Eleonóra (Újvidéki

Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar) az 1990-es alapítású, jugoszláviai magyar *Családi Kör* című hetilap Romániával és romániai magyarokkal kapcsolatos reprezentációs tartalmait mutatta be. Nino Natroshvili, Timofei Voronov és Nick Enkh-Erdene (ELTE TáTK) csoportos prezentációjukban a szovjet és posztsovjét országok Nyugat-konstrukcióit vizsgálták, egy egykori szovjet állampolgárral készült interjú alapján. Man Kha Tran (DE Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola) az ázsiai férfiak nyugati médiában való reprezentációját, azoknak sztereotípiáit és változásait kutatta, melyek lehetséges feloldásaira is kitért előadásában. Vítalosová Zsóka (PTE BTK) előadása a tradicionális japán kultúra magyarországi anime- és manga-szintéren belüli helyét, funkcióját vázolta fel.

A konferencia *Tudománytörténet, forráskritika, archívumhasználat* című zárószekciója Bárh Dániel, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének docense és igazgatója elnöksége alatt zajlott. Bognár Dominika (ELTE BTK) Manga Jánosnak a Néprajzi Múzeum Fényképgyűjteményében található néprajzi fotóit vizsgálta a dokumentarista fotográfia irányából. Fodor Ákos (ELTE BTK) szintén a Néprajzi Múzeum Fényképgyűjteményének anyagai alapján végzett forráskutatást: a 20. század elejei parasztság körében a ravatali fotózás módszereit, sajátosságait és változásait mutatta be.² Berty Réka (ELTE BTK) Együd Árpád folklórgyűjtő somogyi kéziratos gyűjteményében található archaikus imákat vizsgálta és tipologizálta, mely folyamat eredményeiről előadásában számolt be. Zalatnay Klára Lujza (ELTE BTK) az előbb említett néprajzkutató szakmai levelezésének feldolgozása közben felmerült ego-dokumentum elemzésével kapcsolatos etikai dilemmákat ismertette.

A kétnapos szakmai rendezvény zárásaként Vámos Gabriella, az ELTE BTK Néprajzi Intézetének egyetemi tanársegédje és a konferencia szervezőbizottságának tagja az MNM Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Könyvtárában és Levéltárában, illetve az Arany Sas Patikamúzeumban tartott vezetést a konferencia résztvevőinek.

Jegyzetek

- 1 Áldozó Borbála és Káldi Anna e témában írt fotóesszéje a *Tabula* 2024-es évfolyamában olvasható. DOI: 10.54742/tabula.2024.1-2.05
- 2 Fodor Ákos e témában írt tanulmánya a *Tabula* 2024-es évfolyamában olvasható. DOI: 10.54742/tabula.2024.1-2.04